

РЕШЕНИЕ

№ 413

гр. П., 12.12.2023 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

РАЙОНЕН СЪД – П., ТРЕТИ ГРАЖДАНСКИ СЪСТАВ, в публично заседание на осми декември през две хиляди двадесет и трета година в следния състав:

Председател: Андрей Ив. Николов

при участието на секретаря В. Андреева
като разгледа докладваното от Андрей Ив. Николов Гражданско дело № 20231230101194 по описа за 2023 година
и за да се произнесе, взе предвид следното:

Предявени са искове по чл. 26, ал. 1, предл. 3 и предл. 1 ЗЗД и по чл. 55, ал. 1, предл. 1 от същия закон.

Ищцата – В. М. Н., с постоянен адрес в с. Б., общ. П., ЕГН *****, твърди, че между нея (като кредитополучател) и ответника (като кредитодател) е бил сключен Договор за потребителски кредит с № 738453 от 21.09.2022 г. Сочи, че в чл. 11, ал. 1 от този договор е предвидено да заплати на кредитодателя неустойка от 232,93 лв., поради непредоставяне на обезпечение. Счита, че цитираната уговорка е нищожна, защото влиза в колизия с добрите нрави и противоречи на императивните разпоредби на чл. 143, ал. 1 във вр. с чл. 146, ал. 1 ЗЗП и на чл. 19, ал. 4 във вр. с чл. 21, ал. 1 ЗПК. Изтъква, че затова не дължи неустойката, но я е заплатила на ответната страна. Искане нищожността на неустоечната клауза да бъде прогласена от съда, а недължимо платената сума да ѝ бъде присъдена (съобр. изменението на осъдителния иск, направено по реда на чл. 214, ал. 1, изр. 3, предл. 1 ГПК), ведно със законната лихва, считано от датата на подаването на исковата молба – 05.09.2023 г., до погасяването. Желает да ѝ бъдат присъдени съдебните разноски, които е сторила по делото, а в полза на адвоката, който ѝ е предоставил безплатна правна помощ в настоящото производство – да бъде определено съответното възнаграждение.

Ответникът – „С. К.“ ООД, със седалище и адрес на управление в гр. С., ул. „С.“ № 29, ет. 7, ЕИК ***, оспорва ищцовите претенции и настоява за тяхното

отхвърляне, както и за присъждане на съдебно-деловодни разходи. Излага доводи, че атакувана неустоечна клауза е валидна и платеното по нея не подлежи на връщане.

Съдът приема следното:

1. По исковете за нищожност на оспорваната договорна клауза заради накърняване на добрите нрави и противоречие със закона (чл. 26, ал. 1, предл. 3 и предл. 1 ЗЗД):

Недействителността на правните сделки е родово понятие, което обединява всички сделки, имащи недостатък, предвиден в закона, който им пречи да произведат юридическото действие, искано от страните по тях. Нормативната й уредба е с разпоредби от императивен порядък. Нищожността пък е нейната най-тежка форма, доколкото нищожната сделка изначално не поражда ефекта, към който е насочена (вж. по-подробно по тези въпроси *проф. В. Таджер, „Гражданско право на НРБ. Обща част. Дял II“, изд. „Софи-Р“, 2001 г., стр. 454 и сл.*).

С оглед диспозитивното начало в исковия граждански процес (чл. 6 във вр. с чл. 124, ал. 1 ГПК), когато е сезиран с иск за обявяване на нищожността на правна сделка или на отделни клаузи от нея, съдът е обвързан да се произнесе само по релевирания в исковата молба порок (съобр. *мотивите към Тълкувателно решение № 1/27.04.2022 г. по тълк. д. № 1/20 г., ОСГТК на ВКС*).

В практически аспект е възможно една сделка (или клауза от нея) едновременно да страда от няколко порока, всеки от които да обуславя нищожността й, и всички те да са заявени от ищеца по съдебен път. Тогава ще става въпрос за първоначално обективно съединяване на искове (чл. 210, ал. 1 ГПК), понеже всяко различно основание за нищожност представлява основание на отделен иск (вж. *Определение № 494/05.08.2011 г. по ч. гр. д. № 267/11 г., IV г. о. на ВКС*).

В такава ситуация кумулативното разглеждане на исковете ще е допустимо, ако с уважаването на всеки от тях ще се постигнат различни правни последици за страните (вж. *Решение № 245/31.10.2011 г. по гр. д. № 1189/10 г., II г. о. на ВКС*).

В случай, че подобен правен интерес не е обоснован от ищеца, обективното съединяване на исковете за нищожност ще е от евентуален тип, при което уважаването на един от тях (т. е. на едно от изтъкнатите основания) ще изключи необходимостта от произнасянето по останалите (вж. *Решение № 97/08.02.2013 г. по т. д. № 196/11 г., I т. о. на ВКС*). Логиката е, че така ще се постигне резултатът, търсен от ищцовата страна, и съответно няма да съществува правнолегитимен интерес от разглеждането и на другите пороци за нищожност, защото ефектът от съдебното прогласяване на нищожността поначало е еднакъв при всичките й основания (чл. 34, ал. 1 ЗЗД).

Тъй като определянето на основанията на предявения иск и на юридическата квалификация на правата и на възраженията, заявени от страните, е в прерогативите на съда, сезиран със спора (чл. 146, ал. 1, т. 1 и т. 2 ГПК), той разполага и с правомощието

да извършва преценка за съотношението, в което се намират помежду си съединените искиове, без да е обвързан от изявлението на ищеца в тази връзка (вж. *Решение № 527/21.06.2010 г. по гр. д. № 1363/09 г., IV г. о. на ВКС*).

С доклада по делото, на основание чл. 146, ал. 1, т. 3 и т. 4 ГПК, са отделени за ненуждаещи се от доказване признатите от страните обстоятелства за сключването помежду им на процесния договор, включително в частта му за неустоечната клауза, чиято нищожност се претендира.

Според тази уговорка, кредитополучателят е длъжен да заплати на кредитодателя неустойка от 232,93 лв., разсрочена на погасителни вноски, ако в 3-дневен срок от подписването на сделката не му предостави обезпечение чрез банкова гаранция или поръчителство, като поръчителят трябва да отговаря и на определени условия.

От съдържанието на договора, копие от който е приобщено към доказателствения материал, се изясняват и останалите му базисни параметри:

- главница – 650 лв.;
- годишен процент на разходите – 49,89 %;
- годишен лихвен процент – 40,05 %;
- обща стойност на плащанията, включваща главницата и договорната лихва – 691,07 лв., от което следва, че размерът на самата договорна лихва е 41,07 лв.;
- краен срок – до 28.12.2022 г.;
- погасяване – чрез погасителни вноски, разписани в нарочен погасителен план.

Съгласно постановките, възприети в *Тълкувателно решение № 1/15.06.2010 г. по тълк. д. № 1/09 г., ОСТК на ВКС*, както и в съдебната практика, формирана след неговото приемане (вж. например *Решение № 234/17.11.2016 г. по гр. д. № 1856/16 г., III г. о. на ВКС*), една клауза за неустойка е нищожна поради накърняване на добрите нрави, когато е уговорена извън присъщите ѝ обезпечителна, обезщетителна и санкционна функции. Преценката за нищожност се прави във всяка отделна хипотеза към момента на сключване на договора. Семантичната конструкция, върху която се базира обсъжданото разрешение, се извежда от обстоятелството, че автономията на волята и свободата на договарянето не са неограничени. Страните могат да определят свободно съдържанието на договора само дотолкова, доколкото то не противоречи на закона и на добрите нрави. Добрите нрави не са писани правила, а съществуват като общи юридически принципи или произтичат от тях (вж. и *Решение № 776/05.01.2011 г. по гр. д. № 969/09 г., IV г. о. на ВКС*).

Критериите, от които е детерминирана преценката дали дадена неустоечна уговорка накърнява пределите на нравствената допустимост, трябва да се основават на: естеството на задълженията, изпълнението на които се обезпечава с неустойката; вида на неизпълнението, за обезщетяване на което е уговорена тя; начина на определянето ѝ

(като глобална сума или процент от главницата); базата за нейното начисляване (съотношение между задължението и предварително определеното обезщетение за вредите); наличието или липсата на уговорка за плаващо нарастване на размера на неустойката, с оглед на продължителността на неизпълнението; наличието на други правни способи, обезпечаващи изпълнението; принципа за забрана за неоснователното обогатяване, респ. възможни са и други критерии (вж. отново цитираното вече *Решение № 776/05.01.2011 г. по гр. д. № 969/09 г., IV г. о. на ВКС*, а също и *Решение № 228/21.01.2013 г. по т. д. № 995/11 г., II т. о. на ВКС*, *Решение № 74/21.06.2011 г. по гр. д. № 541/10 г., IV г. о. на ВКС*, *Решение № 142/12.03.2011 г. по т. д. № 336/10 г., II т. о. на ВКС* и *Решение № 4/25.02.2009 г. по т. д. № 395/08 г., I т. о. на ВКС*).

В сегашната хипотеза уговорената неустойка е предназначена да санкционира кредитополучателя за виновното неспазване на договорното му задължение да предостави обезпечение на кредитодателя. Задължението за обезпечаване на основното задължение (за главницата и договорната лихва) има вторичен характер и неговото неизпълнение не рефлектира пряко върху последното. На тази плоскост и доколкото неустойката е свързана с неизпълнението на вторично задължение, липсва адекватен критерий за преценка дали и как размерът ѝ ще надхвърли вредите от неизпълнението. Същевременно непредоставянето на обезпечение за дадено (основно) задължение не води до претърпяването на някакви конкретни вреди. Размерът на самата неустойка се равнява на фиксирана сума (232,93 лв.), която представлява 35,84 % от главницата, и то заради непредоставяне на обезпечение, след като сделката вече е била сключена. Кредитополучателят е физическо лице, встъпило в договора с цел удовлетворяване на лични потребности от парични средства, а кредитодателят – търговско дружество, предоставящо потребителски кредити по занятие. В този смисъл кредиторът, въпреки че е имал възможността предварително да прецени участието си в договора, се е съгласил да предостави кредита без обезпечение. Ето защо и санкционирането на длъжника само поради последващо непредоставяне на обезпечение, с начисляването на неустойка, равняваща се на повече от 1/3 от кредитната сума, явно не кореспондира с риска, който кредитодателят носи.

Очертаните характеристики на неустойката, съотнесени към принципните критерии, визирани по-горе, дават основание да се приеме, че неустоечната клауза е натоварена с функции, излизащи извън присъщите за нея обезпечителен и обезщетителен ефект. Тя пряко нарушава принципа на справедливостта и създава предпоставки за неоснователно обогатяване на кредитодателя, за сметка на кредитополучателя, което противоречи на добрите нрави и я прави нищожна по смисъла на чл. 26, ал. 1, предл. 3 ЗЗД.

В обобщение на казаното се налага финалната констатация, че първата от обективно евентуално съединените установителни ищцови претенции е основателна, поради което не подлежи на разглеждане по същество втората такава, която е

ориентираната към идентичен процесуален резултат, но на друго основание – за нищожност на същата договорна клауза, заради противоречието ѝ със закона по чл. 26, ал. 1, предл. 1 ЗЗД.

2. По иска за присъждане на недължимо платената сума (чл. 55, ал. 1, предл. 1 ЗЗД):

Уважаването на тази искова претенция е детерминирано от кумулативното наличие на две предпоставки – 1/ предаване от ищеца и съответно получаване от ответника на материалното благо, което е предмет на иска, и 2/ начална липса на основание за имуществено разместване от такъв порядък (вж. в този смисъл *Постановление № 1 от 28.05.1979 г., Пленум на ВС*).

Според представената от ответника (по реда на чл. 190 ГПК) справка, отразяваща плащанията на кредитополучателя по процесния договор, ищцата му е заплатила неустойката по тази сделка.

Абсолютната недействителност на договорката, даваща регламентация на неустоечното вземане, показва, че плащането в тази връзка е било без основание.

Ето защо и осъдителният иск подлежи на уважаване.

3. По съдебните разноси и държавната такса за делото:

Изходът от спора предоставя право на съдебни разноси само на ищцовата страна (чл. 78, ал. 1 ГПК).

Съдебно-деловодните разходи, извършени от ищцата, включват заплатената държавна такса по делото, която е 100 лв.

Ищцата е получила безплатна правна помощ в производството пред настоящата инстанция. На адвоката, който я е предоставил – Д. В. М. от Адвокатска колегия – гр. П., с адрес на кантората в гр. П., бул. „П. ш.“ № 81, ет. 3, ап. Б, трябва да бъде присъдено възнаграждение (чл. 38, ал. 1, т. 2 ЗАДв.). То е 480 лв. и е определено, по реда на чл. 38, ал. 2 ЗАДв. във вр. с чл. 7, ал. 2, т. 1 от Наредба № 1 от 09.07.2004 г. на Висшия адвокатски съвет. Тъй като адвокатът, на когото се присъжда това възнаграждение, е регистриран по реда на ЗДДС, съобразно представеното копие на удостоверение за регистрация, издадено от органите на Националната агенция по приходите, в него е включен и дължимият ДДС (вж. *Определение № 280/14.06.2018 г. по ч. гр. д. № 1704/18 г., IV г. о. на ВКС, Определение № 216/19.06.2018 г. по т. д. № 1587/17 г., II т. о. на ВКС и Определение № 429/19.07.2018 г. по ч. т. д. № 1673/18 г., II т. о. на ВКС*).

Ръководейки се от изложените съображения, Районен съд – гр. П., Гражданско отделение, Трети състав

РЕШИ.

ПРОГЛАСЯВА, на основание чл. 26, ал. 1, предл. 3 ЗЗД, за **нищожна клаузата за неустойка, съдържаща се в чл. 11, ал. 1 от Договор за потребителски кредит с № 738453, сключен на 21.09.2022 г. между В. М. Н., с постоянен адрес в с. Б., общ. П., ЕГН ***** (като кредитополучател) и „С. К.“ ООД, със седалище и адрес на управление в гр. С., ул. „С.“ № 29, ет. 7, ЕИК *** (като кредитодател), поради накърняване на добрите нрави.**

ОСЪЖДА „С. К.“ ООД, със седалище и адрес на управление в гр. С., ул. „С.“ № 29, ет. 7, ЕИК ***, **да заплати на В. М. Н.**, с постоянен адрес в с. Б., общ. П., ЕГН *****, **следните суми:**

- 232,93 лв., на основание чл. 55, ал. 1, предл. 1 ЗЗД – **недължимо платена неустойка по Договор за потребителски кредит с № 738453, сключен на 21.09.2022 г. между последната (като кредитополучател) и първото (като кредитодател), ведно със законната лихва**, считано от датата на подаването на исковата молба – 05.09.2023 г., до погасяването, **и**

- 100 лв., на основание чл. 78, ал. 1 ГПК – **съдебни разноски**, дължими за производството по делото.

ОСЪЖДА, на основание чл. 38, ал. 2 ЗАдв., **„С. К.“ ООД**, със седалище и адрес на управление в гр. С., ул. „С.“ № 29, ет. 7, ЕИК ***, **да заплати на адвокат Д. В. М.** от Адвокатска колегия – гр. П., с адрес на кантората в гр. П., бул. „П. ш.“ № 81, ет. 3, ап. Б, **сумата от 480 лв.**, представляваща възнаграждение за безплатната правна помощ, която последният е оказал на ищцовата страна по делото.

РЕШЕНИЕТО подлежи на обжалване от страните, пред Окръжен съд – гр. Б., в 2-седмичен срок, считано от връчването на препис, с въззивна жалба, която се подава чрез Районен съд – гр. П..

Съдия при Районен съд – П.: _____